

AZ ESZMEI-POLITIKAI KÉPZÉS EREDMÉNYEI SZABADKÁN*

A Kommunista Szövetség tagsága eszmei-politikai felkészítésének rendszerét és marxista képzését, valamint egyéni eszmei felemelkedését olyan irányba kell ternelnünk, hogy minél sikeresebben hajthassák végre a Kommunista Szövetség és a társadalmunk előtt álló feladatokat . . .

A X. kongresszusának határozatai¹

A kapitalista társadalmaktól eltérően — ahol állandóan a néptömegek politikától való eltávolítására törekszenek a tőkés érdekek érvényre jutása érdekében — a szocializmusban a tevékeny politikai életre való felkészítés a legértékesebb törekvések közé tartozik. A maga idején már Lenin is rámutatott arra a megcáfolhatatlan tényre, hogy „... a szocializmust nem hozhatja létre csupán a párt. Erre csak az emberek tízmilliói képesek, *miután maguk is megtanulják módját*. A mi érdemünk (Lenin itt a kommunistákra gondolt — Sz. A. megjegyzése) abban van, hogy segítünk ezt elfogadtatni a tömegekkel . . .”²

Ebből kiindulva az eszmei-politikai képzés nem lehet formális jellegű. Nem válhat öncélúvá, azaz pusztán elméleti foglalkozássá, hanem az eredményes politikai tevékenység előfeltételévé kell válnia, ami azt jelenti, hogy az elmélet és a gyakorlat dialektikus összekapcsolódásához kell vezetnie. Csupán ennek következtében alakulhat ki egy átgondolt és tudatos mozgalom. Nem feledkezhetünk meg arról, hogy tudományos szocializmus építői vagyunk, amelyhez nagyfokú eszmei felkészültségre van szükség. A tudományos szocializmus építése elképzelhetetlen olyan emberek nélkül, akik eszmeileg képesek meghatározni a szocialista társadalomépítés marxizmusra alapozott menetét. Azt is mondhatnánk,

* Átvett cikk a *Savremenost* 1977/1. számából.

hogy a munkásosztály eszmei felkészültsége a tudományos szocializmus építésének feltétele. Az alkotó jellegű elméleti hozzáállás hiánya prakticizmushoz vezet. Erre mutatott rá Engels is A német parasztháború előszavában: „... a német munkásoknak két lényeges előnyük van a többi európai ország munkásaival szemben. Az első az, hogy Európa legelméletibb népéhez tartoznak, és megőrizték azt az elméleti érzéket, amelyet Németország úgynevezett „művelt” elemei teljesen elveszítettek. Ha nem előzte volna meg a német filozófia, főként Hegel filozófiája, akkor a német tudományos szocializmus — az egyetlen tudományos szocializmus, amely valaha létezett — sohasem jött volna létre. Ha a munkásoknak nem volna elméleti érzékük, ez a tudományos szocializmus sohasem vált volna annyira vérükké, mint ahogyan ez bekövetkezett. És hogy ez milyen mérhetetlen előny, azt mutatja egyrészt az a minden elmélettel szemben megnyilvánuló közöny, amely egyik legfőbb oka annak, hogy az angol munkásmozgalom, az egyes szakmák kitűnő szervezettsége ellenére is, oly lassan jut előbbre...”³

Az egész világ a tőke rendkívüli előrenyomulásának van kitéve. A tőke igyekszik eluralkodni az emberi élet minden mozzanatán, hogy teljes egészében leigázva maximálisan kihasználhassa önmaga bővített újratermelése érdekében. Egy ilyen előnyomulás ellen nagyon nehéz felvenni a küzdelmet. Ez kihatással van az egész nemzetközi munkásmozgalomra. A gyakorlat most beigazolja, hogy Marx helyesen foglalt állást, amikor a proletárforradalom jellemzőiről a következőket mondta: „... folytonosan bírálják önmagukat, menetük folyton megszakad, visszatérnek ahhoz, amit látszólag már elvégeztek, hogy megint előlről kezdjék, kegyetlenül és alaposan kigúnyolják első kísérleteik felemásságait, gyengeségeit és gyatraságait, úgy látszik, hogy ellenfelüket csak azért teperik le, hogy az új erőt szívjon a földből s még hatalmasabban támadjon ellenük, mindig újra visszariadnak saját céljuk határozatlan nagyságától, míg végül kialakul oly helyzet, amely minden visszatérést lehetetlenné tesz”.⁴ Mindez jelen van a mi környezetünkben is, hisz mi is részei vagyunk a világnak, amelyben a kapitalizmus is ugyanolyan világjelenség, mint az őt túlhaladó szocializmus.

Forradalmi harcunk is igazolhatja, hogy a tőke uralma elleni küzdelem nem egyszeri akció, hanem hosszantartó forradalmi harc, amelynek során — ahogyan Lenin mondta: „... a proletariátus csak egyetlen fegyverrel, a szervezettséggel léphet fel. A polgári világban széttagolja az anarchikus versengés, elnyomja a tőkés kényszermunka, állandóan a nyomor, az elvadultság és az elzüllés határán tengődik, ezért elkerülhetetlenül legyőzhetetlen erővé válik, mégpedig annak köszönhetően, hogy a marxizmus elvein alapuló eszmei egységét a szervezet egysége teszi

szilárddá, amely a dolgozók millióit egyesíti a munkásosztály hadseregébe...”⁵

A szocializmusért folyó fegyveres harc során a munkásosztály a tőkésosztálytól csak mint szervezett osztályellenségtől szabadul meg, és csak azután veszi kezdetét az egész társadalom gazdasági rendjének a forradalmi átalakításáért folyó forradalmi tevékenység. A szocializmus építésének éppen ez a lényege. Mivel a szocialista társadalom nem haladta még túl ezt a kettős jelleget, az ilyen forradalmi tevékenység ezért komoly eszmei felkészültséget igényel, mert a tőkének továbbra is fennmarad az a törekvése, hogy önmaga bővített újratermelését a legnehezebb körülmények között is biztosítsa.

A még túl nem haladott tőkés termelési viszonyok kihatnak a JKSZ és társadalmunk többi forradalmi tényezőjének gyengülésére. „Mindezek a törekvések és jelenségek azokból az ellentmondásokból fejlődtek ki, amelyek együtt járnak a szocializmus építésével abban az időszakban, amikor még nem teremtette meg a maga anyagi és társadalmi alapjait. És a mi szocialista öngazgatási viszonyaink rendszerének sincs meg mindig az olyan alapja, amelyben a tévutakra való vetődés, vagy a visszafejlődés objektíve lehetetlen volna. Még mindig az átmeneti időszakban vagyunk, amely tartalmazza mindazokat az ellentmondásokat, amelyekből könnyen keletkezhetnek a társadalmi viszonyok szocialista lényegével ellentétes törekvések és jelenségek, ha nem küzdjük le őket a forradalmi erők tudatos és szervezett tevékenységével.”⁶

Ebből kiindulva teljesen világossá válik, hogy az eszmei-politikai képzésnek csak akkor van értelme, ha összekapcsoljuk a szubjektív erők gyakorlati forradalmi tevékenységével. A liberalista törekvések időszakában azonban háttérbe szorult az eszmei-politikai képzés társadalmi és gazdasági fejlődésünkben betöltött szerepe, társadalmi valóságunk lényegtelen tényezőjévé tették, vagy pedig egyszerű elméleti munkaformává egyszerűsítették, amely nem kapcsolódott gyakorlati problémákhoz. Ezeknek az állapotoknak a túlhaladásához nagyban hozzájárult a JKSZ Központi Bizottsága Elnökségének XXI. ülése, a JKSZ Elnöksége Végrehajtó Irodájának és Tito elvtársnak a levele, valamint maga a X. kongresszus is.

Az erőfeszítések eredményeképpen alapvetően megváltozott az eszmei-politikai képzés társadalmunkban betöltött szerepe. Rendkívül jelentős eredményeket értünk el a tömegesítés terén. Azonban a mennyiségi eredmények könnyen félrevezethetnek bennünket, és igen veszélyes önelégültséget eredményezhetnek. Nagyon is reális veszély ez, hisz társadalmunkban az eszmei-politikai képzésről többnyire a számok nyelvén beszélnek (ennyi és ennyi résztvevő, ennyi és ennyi képzési forma stb.), és nem sok szó esik minőségéről, különösen pedig a gyakorlatban elért

eredményeiről.⁷ Úgy tűnik, hogy az eszmei képzést — ahogyan Veljko Vlahović mondja Forradalom és alkotótevékenység című könyvében — sajátos szofizmává egyszerűsítettük.⁸

A szabadkai Veljko Vlahović Munkásegyletem már hosszabb ideje rendszeresen, intézményes formában foglalkozik a dolgozók és az ifjúság eszmei-politikai felkészítésével (a Politikai Pártiskola, a Marxista Ifjúsági Központ, a küldöttek számára szervezett szeminárium stb. keretében). Mivel az oktatói és nevelői munka rendkívül fontos területe, ezért az eredményesség érdekében alkalmazni kellett a felnőttképzés minden módját. A felnőttképzésben az értékelés fontos szerepet tölt be, ezért a Politikai Pártiskolában jelentős figyelmet szenteltek neki. Ezt a munkát csak igen összetett és sokoldalú megközelítésre alkalmas módszerekkel lehet értékelni. Éppen ezért a Politikai Pártiskola befejeztével kísérelték meg teszt módszerrel felmérni eredményességét. Azonban ezek az értékelések nem mutattak rá a legfontosabbra, mégpedig hogy a Politikai Pártiskolában szerzett ismereteket a hallgatóknak a gyakorlatban, a politikai és öngazgatási tevékenységekben kell alkalmazniuk.

Úgy döntöttünk, hogy egy átfogó (2315 vizsgálati személyt felölelő) felméréssel próbálunk választ kapni arra, hogy meghatározott idő után milyen gyakorlati eredményei vannak az eszmei-politikai felkészítésnek. Kidolgoztuk a felmérés módszereit, előkészítettük a kutatás eszközeit és hozzákezdünk. A kérdőíves felmérés alanyaiul a Politikai Pártiskola régebbi hallgatóit választottuk, az ellenőrző csoportot pedig az iskola kezdetekor velük együtt dolgozó képzetlenekből alakítottuk ki.

A képzés eredményességének felmérésére alkalmas volt ugyan az iskola befejeztével tesztelésnek alávetett csoport is, azonban úgy véltük, hogy az ellenőrző csoport bevezetésével kutatásunk új dimenziót nyer és az eredményeknek megfelelő súlyt ad. Módszertani szempontból ez számos gyakorlati és elemzési problémát hozott felszínre. Mégis emellett döntöttünk, hisz egyéb szociológiai kutatási módszereket — a megfigyelést, a tartalmi elemzést, az interjút stb. — nem alkalmazhattunk, amelyek jelentősen megnövelhették volna elemzési következtetéseink súlyát.

Az eredmények érdekében, és hogy az elemzést célunknak alárendelhesük, a következőképpen érdeklődtünk:

KÉRJÜK, MEGHATÁROZOTT IDŐ ELTELTÉVEL MOST ÉRTÉKELJE:

- a) a Politikai Pártiskola megszervezését,
- b) a Politikai Pártiskola programját és
- c) a Politikai Pártiskola előadóit együttréve.

Értékelés	A Pártiskola megszervezése		Programja		Előadói	
	Szám	%	Szám	%	Szám	%
Teljesen elégedett	279	23,05	274	22,64	251	20,74
Elégedett	743	61,40	745	61,57	695	57,43
Részben elégedett, részben nem	129	10,66	121	10,00	193	15,95
Elégedetlen	18	1,48	12	0,99	23	1,90
Teljesen elégedetlen	5	0,41	2	0,16	4	0,33
Válasz nélkül	36	2,98	56	4,62	44	3,63
Összesen:	1210	100,00	1210	100,00	1210	100,00

Az elégedettségi együtthatók így a következőképpen alakultak:⁹

— a Politikai Pártiskola megszervezésével való elégedettség koefficiense +0,54;

— az iskola programjával való megelégedettség koefficiense +0,55;

— az iskola előadóival való megelégedettség koefficiense +0,50.

Szembetűnő, hogy a tanfolyam résztvevői egy meghatározott idő távlatából rendkívül nagyra értékelik a Pártiskola eredményességére valló tényezőket.

Ezután a vizsgálati és ellenőrző csoport számára is ugyanazt a kérdést tettük fel, hogy meggyőződhesünk a szabadkai környezet eszmei-politikai képzés iránti igényéről.

A vizsgálati csoporthoz intézett kérdés:

RÉSZT VENNE-E AZ ESZMEI-POLITIKAI KÉPZÉS VALAMILYEN FORMÁJÁBAN?

Az ellenőrző csoportnak feltett kérdés:

RÉSZT VENNE-E AZ ESZMEI-POLITIKAI KÉPZÉS VALAMILYEN FORMÁJÁBAN?

	Vizsgálati csoport		Ellenőrző csoport	
	Szám	%	Szám	%
Részt vennék	953	78,70	706	63,80
Nem vennék részt	183	15,10	299	27,10
Válasz nélkül	74	6,10	100	9,05
Összesen:	1210	100,00	1105	100,00

Tehát egyáltalán nem lehet vitás, hogy a szabadkai környezetnek szüksége van-e eszmei-politikai képzésre vagy sem, ezek a számok ugyanis igen jelentős érdeklődésről tanúskodnak.

SZERETNE-E ESZMEI-POLITIKAI TÉREN TOVÁBBFEJLÖDNI?

A szakképzettség foka	Érdekeltségi együttható
Egyetemi végzettségűek	0,61
Főiskolai végzettségűek	0,60
Középiskolai végzettségűek	0,56
Középiskolánál alacsonyabb végzettségűek	0,56
Magasszakképzettségű munkások	0,58
Szakképzett munkások	0,54
Betanított munkások	0,62
Szakképzetlen munkások	0,57
Átlagos érdekeltségi együttható	0,57

Ebben az esetben is rendkívül magas, a szakképzettségi csoportok szerint egyenletesen oszlik meg az érdekeltségi koefficiens, amely mind a csoportok összességében, mind pedig kategóriánként rendkívül nagyfokú érdeklődést mutat az eszmei-politikai továbbfejlődés iránt.

„Nem beszélhetünk marxista képzésről, ha öngazgatási társadalmunk politikai gyakorlatában nem alkalmazzuk.” Ezért valójában a Politikai Pártiskolának és az eszmei-politikai felkészítés többi intézményes formájának az eredményességét az alábbi kérdésekre adott válaszokból olvashatjuk ki:

A POLITIKAI PÁRTISKOLÁBAN ELSAJÁTÍTOTT ISMERETEK MEGKÖNNYÍTETTÉK-E A KÖRNYEZETE POLITIKAI AKCIÓIBA VALÓ BEKAPCSOLÓDÁSÁT? Az ellenőrző csoport kérdése:

MEGÍTÉLÉSE SZERINT A POLITIKAI PÁRTISKOLÁBAN ELSAJÁTÍTOTT ISMERETEK MUNKATÁRSAI SZÁMÁRA MEGKÖNNYÍTETTÉK-E A POLITIKAI AKCIÓKBA VALÓ BEKAPCSOLÓDÁST?

Vélemény	Vizsgálati csoport		Ellenőrző csoport	
	Szám	%	Szám	%
Nagymértékben lehetővé tette	191	15,78	226	20,40
Lehetővé tette	774	63,96	592	53,60
Részben lehetővé tette, részben nem	136	11,15	152	13,70
Nem tette lehetővé	43	3,55	38	3,40
Egyáltalán nem tette lehetővé	9	0,74	15	1,35
Válasz nélkül	57	4,71	82	7,40
Összesen	1210	100,00	1105	100,00

A válaszok megoszlásából és az értékelési együtthatók módosulásaiból kitűnik, hogy a mintában részt vevők igen pozitívan értékelték a Politikai Pártiskolában elsajátított ismeretek gyakorlati hasznosításának lehetőségét. Igen értékes számunkra az az adat, hogy az ellenőrző csoport hasonlóan vélekedett.

Hogy értékelésük érvényességéről még jobban meggyőződhesünk, mielőtt még bármilyen következtetésre is jutottunk volna legfontosabb hipotézisünkkel kapcsolatban, figyelembe vettük még az alábbi kérdésekre kapott válaszokat is:

A POLITIKAI PÁRTISKOLA ELVÉGZÉSE MILYEN GYAKORLATI TEVÉKENYSÉGEKBEN NYÚJTOTT LEGTÖBB SEGÍTSÉGET?

Az ellenőrző csoport kérdése:

VÉLEMÉNYE SZERINT A POLITIKAI PÁRTISKOLA ELVÉGZÉSE MILYEN GYAKORLATI TEVÉKENYSÉGEKBEN NYÚJTOTT LEGTÖBB SEGÍTSÉGET MUNKATÁRSAINAK?

	Vizsgálati csoport		Ellenőrző csoport	
	Szám	%	Szám	%
Az összejöveleken való sikeresebb részvételhez	117	14,60	156	14,10
A különböző szövegek jobb megértéséhez	557	46,00	297	26,87
A vitában való szabadabb bekapcsolódáshoz	115	9,50	236	21,30
A politikai tevékenységben való tudatosabb részvételhez	117	9,60	196	17,70
Egyéb	35	2,90	33	2,90
Több választ adott	140	11,50	108	9,80
Válasz nélkül	69	5,70	79	7,10
Összesen:	1210	100,00	1105	100,00

Úgy tűnik, hogy nem tévedhetünk, ha már előzetesen megállapítjuk, hogy a Politikai Pártiskola 1972 és 1975 közötti oktatási időszakának pozitív hatása többé nem lehet kérdéses. Sőt mi több, táblázatunk nagyon jól alakuló képet mutat ezeknek a pozitív eredményeknek a mi-benlétéről. Ebből a táblázatból egészen valóságosan kitűnik, hogy a Politikai Pártiskolában szerzett ismeretek milyen téren bizonyultak leghasznosabbnak.

Kutatási feladataink között szerepelt annak a felfedése is, hogy milyen tényezőkre alapozva lehetne programozni az eszmei-politikai képzést.

Elemzésünkben ezért figyelmet szenteltünk a társult munkaszervezetekben dolgozók eszmei-politikai képzettsége szintjének.

KÉRJÜK, ÍTÉLJE MEG AZ ÖN TÁRSULT MUNKASZERVEZETÉBEN DOLGOZÓK ESZMEI-POLITIKAI FELKÉSZÜLTSGÉT.

	Vizsgálati csoport		Ellenőrző csoport	
	Szám	%	Szám	%
Nagyon magas	32	2,60	33	2,98
Magas	162	13,40	172	16,60
Közepes	738	61,00	627	56,70
Alacsony	164	13,50	101	9,10
Nagyon alacsony	20	1,60	18	1,60
Nem tudom	33	2,70	106	9,60
Válasz nélkül	61	5,00	48	4,30
Összesen:	1210	100,00	1105	100,00

A vizsgálati csoport értékelési együtthatója: + 0,01.

Az ellenőrző csoport értékelési együtthatója: + 0,06.

Annak ellenére, hogy már néhány év óta nagy társadalmi erőfeszítéseket teszünk a munkások és általában a dolgozók eszmei-politikai képzettsége szintjének emelésére (példaként megemlíthetjük, hogy az 1972—75 közötti időszakban körülbelül három-négyezer ember végezte el a Politikai Pártiskolát), a mintában szereplő és az ellenőrző csoport egészében véve nem tartja megfelelőnek a munkásság eszmei-politikai felkészültségét.

Érdemes volt ezért feltérképezni a vizsgálati és az ellenőrző csoport tagjainak a véleményét, hogy szerintük a munkaviszonyban levők milyen eszmei-politikai képzettségűek legyenek.

VÉLEMÉNYE SZERINT SZÜKSÉG VAN-E A TÁRSULT MUNKASZERVEZETEKBE DOLGOZÓK ESZMEI-POLITIKAI FELKÉSZÍTÉSÉRE, HOGY ÖNIGAZGATÓKÉNT SIKERESEBBEN VEHESSENEK RÉSZT A DÖNTÉSHOZATALBAN?

	Vizsgálati csoport		Ellenőrző csoport	
	Szám	%	Szám	%
Szükség van	1153	95,20	958	86,70
Nincs szükség	11	0,90	45	4,10
Nem tudom	6	0,50	72	6,50
Válasz nélkül	40	3,30	30	2,70
Összesen:	1210	100,00	1105	100,00

Ezek alapján érdekesnek ígérkezett megvizsgálni, hogy a vizsgálatban részt vevők milyen javaslatokat tesznek a dolgozók eszmei-politikai felkészítésére.

AZ ESZMEI-POLITIKAI FELKÉSZÍTÉST A LEGKÜLÖNBÖZŐBB MÓDON LEHET MEGSZERVEZNI. KÉRJÜK, VÁLASSZON AZ ALÁBBI JAVASOLTAK KÖZÜL.

	Vizsgálati csoport		Ellenőrző csoport	
	Szám	%	Szám	%
A Politikai Pártiskola útján való felkészülés	503	41,60	362	32,80
Egyéni eszmei-politikai felkészülés	127	10,50	123	11,10
Előadások, tanfolyamok, szemináriumok szervezése a munkaszervezetekben	468	38,60	439	39,70
Egyéb módon	18	1,50	16	1,40
Nem tudom	29	2,40	74	6,70
Válasz nélkül	65	5,30	91	8,20
Összesen:	1210	100,00	1105	100,00

Mindkét csoport adatai két tényre hangsúlyoznak:

- a politikai iskola elvégzése az egyik legalkalmasabb eszmei-politikai ismeretszerzési lehetőség, de
- a tanasz-nak is az eszmei-politikai felkészítés fontos tényezőjévé kell válnia.

Mivel a politikai tevékenység fogalma igen tág és ezért külön kutatás tárgyát is képezheti, a mi figyelmünk csak néhány elemre terjed ki abban a reményben, hogy segítségükkel rávilágíthatunk a Politikai Pártiskola tevékenységfokozó hatására. Ezek az elemek közül a következők említethetnek: a közéleti tisztségek szorosan összefüggnek (legalább is úgy kellene, hogy legyen) viselőik eszmei-politikai képzettsége szintjével. Kérdésünkkel ezeknek a kapcsolatára igyekeztünk fényt deríteni:

A POLITIKAI PÁRTISKOLA BEFEJEZÉSE UTÁN NÖVEKEDT-E VAGY CSÖKKENT KÖZÉLETI TISZTSÉGEINEK A SZÁMA?

	Vizsgálati csoport	
	Szám	%
Növekedett	790	65,30
Csökkenett	95	7,80
Válasz nélkül	325	26,80
Összesen:	1210	100,00

Az a tény, hogy 65,30 százaléka a Politikai Pártiskola befejezése után több tisztséget vállal, statisztikailag arra utal, hogy feltételes kapcsolatot sejtünk az eszmei-politikai felkészítés és a közéleti tisztségek megszerzése között. Ez annál is inkább jelentős, hisz arra mutat rá, hogy a Politikai Pártiskola befejezése után, jobban mondva az eszmei-politikai ismeretek elsajátítását követően fokozódhat a politikai tevékenység. Következtetésünk mellett szölt az is, hogy a felmérésben részt vevők is ilyen álláspontot képviseltek.

Az összejöveteleken kialakult viták — nem az üresjáratokra, a formális vagy éppen hivatásos vitázgatásokra gondolunk — gyakran serkentik a részt vevőket társadalmi tevékenységre. Hogy ez valóban így van-e, a következő kérdés alapján tudtuk meg:

A POLITIKAI PÁRTISKOLA BEFEJEZÉSE ÓTA JOBBAN BEKAPCSOLÓDIK-E AZ ÖNIGAZGATÁSI GYAKORLATTAL KAPCSOLATOS ÖSSZEJÖVETELEK VITÁIBA?

	Vizsgálati csoport	
	Szám	%
Jobban bekapcsolódom	1130	93,60
Ahogyam korábban	80	6,40
Összesen:	1210	100,00

Mielőtt még felvázolnánk következtetéseinket hadd ismertessük az ellenőrző csoportnak feltett kérdésre kapott válaszokat:

BEKAPCSOLÓDIK-E ÖN AZ ÖNIGAZGATÁSI GYAKORLATTAL KAPCSOLATOS ÖSSZEJÖVETELEK VITÁIBA?

	Az ellenőrző csoport	
	Szám	%
Bekapcsolódom	435	39,40
Nem kapcsolódom be	627	56,70
Válasz nélkül	43	3,90
Összesen:	1105	100,00

Ezek szerint jóval kevesebben kapcsolódnak be a vitákban azok közül, akik nem vettek részt a Politikai Pártiskola előadásain. A két csoport vitába való bekapcsolódását összehasonlítva igen jelentős, 54,20 százalékos eredmény tapasztalható.

Nem lehetünk azonban túlzottan optimisták és elégedettek ezekkel az eredményekkel, mert vannak olyan tényezők is, amelyek arra utalnak,

hogy számos területen még szervezettebb beavatkozásra van szükség az eredményesség érdekében. Az alábbi kérdésre kapott válaszok éppen azt igazolják, hogy nem lehetünk minden szempontból elégedettek:

A POLITIKAI PÁRTISKOLA BEFEJEZÉSE ÓTA MILYEN ESZMEI-POLITIKAI JELLEGŰ KIADVÁNYOKAT OLVAS?

	Vizsgálati csoport	
	Szám	%
Egyáltalán nincs időm olvasni	105	8,60
A marxizmus klasszikusait olvasom	81	6,70
Marxista folyóiratokat olvasok	57	4,70
A napisajtóban megjelenő eszmei-politikai jellegű írásokat olvasom	703	58,10
Mást olvasok	23	1,90
A marxizmus klasszikusait és marxista folyóiratokat olvasok	2	0,20
A marxizmus klasszikusait és a napisajtót olvasom	110	9,10
	Az ellenőrző csoport	
	Szám	%
Marxista folyóiratokat és napisajtót olvasok	64	5,30
A marxizmus klasszikusait, a marxista folyóiratokat és a napisajtót olvasom	8	0,70
Válasz nélkül	57	4,70
Összesen:	1210	100,00

Adatainkból világosan kitűnik, hogy mindazok az eredmények, amelyeket eddig az eszmei-politikai felkészítés javára írtunk, bizonyos módon „felszínesek”, mert semmiképp sem elégedhetünk meg azzal a ténnyel, hogy a megkérdezettek nagy többsége a Politikai Pártiskola befejezése után is csak a napisajtót olvassa. Ezért az eszmei-politikai képzésnek a jövőben sokkal hathatósabbnak kell lennie, hogy a marxista irodalom és a színvonalas publicisztika a dolgozókhöz eljuthasson.

A tartalmi és a módszertani sokrétőséget szem előtt tartva anketünkben egy olyan kérdéscsoport is szerepelt, amelynek válaszai alapján véleményt formálhattunk a megkérdezettek munkahelyén érvényre jutó termelési viszonyokról. Az ellenőrző csoport válaszaival egybevetve nyerünk betekintést a Politikai Pártiskola elméleti oktatásának a kritikai hozzáállásra és a véleményformálásra gyakorolt hatásáról.

Kérdés:

VÉLEMÉNYE SZERINT HOGYAN LEHETNE ELÉRNI, HOGY TÁRSULT MUNKASZERVEZETÉBEN A DOLGOZÓK ÉRDEKE DÖNTŐ TÉNYEZŐVÉ VÁLJON?

	Vizsgálati csoport		Ellenőrző csoport	
	Szám	%	Szám	%
A JKSZ X. kongresszusának határozatai alapján törvényt kell hozni a negatív jelenségek és tevékenységi formák betiltásáról	245	20,20	238	21,50
A községi pártbizottság szabjon ki büntetést mindazokra, akik akadályozzák a dolgozók döntéshozatalba való bekapcsolódását	182	15,00	190	17,20
Ezt a problémát csak a társult munkaszervezet dolgozói oldhatják meg, de csak a KSZ és a többi társadalmi-politikai szervezet tagjainak fokozottabb tevékenységével	728	60,20	356	32,30
Nem tudom, hogyan lehetne ezt a problémát megoldani	27	2,30	121	10,90
Válasz nélkül	28	2,30	200	19,10
Összesen:	1210	100,00	1105	100,00

A feltüntetett választási lehetőségek közül egészen minimális jártasság alapján ki lehetett jelölni az egyedüli helyeset, a harmadikat, amely összhangban van a társadalmi-politikai és öngazgatási törekvéseinkkel.

Kérdés:

AZ ALÁBBIK KÖZÜL MELYIK DÖNTÉSHOZATALKOR TANÚSÍTOTT ÁLLÁSPONTOT TARTJA HELYESNEK?

	Vizsgálati csoport		Ellenőrző csoport	
	Szám	%	Szám	%
A döntéseket a társult munkaszervezet érdekeinek figyelembevételével kell meghozni, mert a társadalom rájuk bízta a termelőeszközöket	295	24,40	333	30,10
A döntéseket a társult munkaszervezetek érdekeinek és a társadalom egésze érdekeinek összehangolását követően kell meghozni	884	73,00	585	53,00
A döntéseket csak azon csoportok érdekeinek a figyelembevételével lehet meghozni, amelyekhez az illető társult munkaszervezet tartozik	16	1,30	63	5,70
Válasz nélkül	15	1,30	124	11,20
Összesen:	1210	100,00	1105	100,00

Ennél a kérdésnél a második választási lehetőség a fontos, mert egyedül csak az van összhangban társadalmi, gazdasági és politikai törekvéseinkkel.

Kérdés:

KÉRJÜK, ÉRTÉKELJE, HOGY TÁRSULT MUNKA SZERVEZÉSEBEN MILYEN HATÁST GYAKOROLNAK A DOLGOZÓK AZ ÜGYVITELI POLITIKÁRA, AZAZ ÉRDEKEIK DÖNTŐEN KI-HATNAK-E A TÁRSULT MUNKASZERVEZET DÖNTÉSEIRE?

	Vizsgálati csoport		Ellenőrző csoport	
	Szám	%	Szám	%
A dolgozók érdekeit figyelembe veszik, de nem döntő tényező	363	30,00	377	34,10
A dolgozók érdekei határozottan érvényesülnek a döntéshozatal folyamatában	541	44,70	365	33,00
A dolgozók érdekeit csak időnként veszik figyelembe	118	9,70	137	12,40
A dolgozók érdekei nagyon nehezen jutnak kifejezésre	87	8,10	117	10,60
Válasz nélkül	99	8,20	109	9,60
Összesen:	1210	100,00	1105	100,00

Ezek alapján nagyvonalakban feltérképezhetjük, hogy milyen fejlettségi szintet értünk el az öngazgatási termelési viszonyokban.

A vizsgálati eredményekből kitűnik, hogy a Politikai Pártiskola, az eszmei-politikai felkészítés egyik formájaként igazolta a hozzá fűzött reményeket. Erre utal a volt hallgatóknak a szervezettséggel (+ 0,54), az iskola programjával (+ 0,55) és az előadókkal való megelégedettségi koefficiense (+ 0,50). Ezt támasztja alá az is, hogy a tanfolyamon részt nem vettek 63,80 százaléka szeretné elvégezni a pártiskolát. Az iskola hatása mellett szól a magasfokú elméleti ismeretszerzés (a volt hallgatók és az azokkal együtt dolgozók véleménye szerint mintegy 30 százalékos tudásgyarapodást eredményezett), és ami a legfontosabb, ennek tudatában vannak mind a hallgatók (akik úgy vélekednek, hogy felkészítésük nagyban elősegítette az öngazgatási szervek munkájában való bekapcsolódásukat) mind munkahelyi, helyi közösségi, vagy társadalmi környezetük. Egészen bizonyosra vehetjük, hogy a Politikai Pártiskola nemcsak az alacsonyabb végzettségűek számára nyújt lehetőséget az öngazgatási tevékenységben. Eddigi munkájával bebizonyította, hogy még jó ideig a marxista világnézet kialakításának sarkköve fog maradni, hisz a korábbi iskolai tantervek, a szakmunkásképző és az

értelmiségi foglalkozásra felkészítő iskolák programjai az eszmei-politikai képzésnek nem szenteltek megfelelő figyelmet. Kutatásainkból kitűnik, hogy hallgatóink és mindazok, akiket a vizsgálatba bevontunk, ennek tudatában mutattak rá, hogy a többi dolgozót is be kell vonni ilyen eszmei-politikai képzésbe. Ez valójában arra vall, hogy a gyakorlat tudatosította bennük annak a szükségességét, hogy a pártonkívülieknek is aktív szerepet kell vállalniuk öngazgatási társadalmunk kiépítésében és az öngazgatási viszonyok kialakításában. Hisz az öngazgatási viszonyok gyors és hatékony kiépítése nem képzelhető el az egész társadalom aktív részvétele nélkül. Tekintettel arra a tényre, hogy a szocializmus átmeneti időszak, amelyben sor kerül a kapitalista termelési mód túlhaladására, elkerülhetetlen, hogy a szocialista forradalmat ne a munkásosztály, ne a dolgozók összessége vigye véghez. Tétlenségre ítéülésük valójában a szocializmussal és az öngazgatással ellentétes eszmék és erők közvetlen megerősödéséhez vezet. Dr. Pečujlić szavaival élve: „... korunk forradalma nem korlátozódik pusztán az államhatalom átvételére. Célja az ember sokoldalú felszabadítása, mindennemű elidegenülés felszámolása, és éppen ezért egy egész történelmi időszak küzdelmét jelenti. A forradalmi gyakorlat nem egy szerencsés pillanat, hanem a hétköznapok megválasztására irányuló szervezett társadalmi hajóterő. Természetesen fel is számolódhat, ha nem terjed ki a társadalom egész szervezetére...”.¹⁰ Ezért társadalmunkban is jól megalapozott marxista világnézet kiépítésére, folyamatos eszmei-politikai felkészítésre kell törekednünk a gyakorlati kérdések hatékony megoldása érdekében. Ennek hiányára vall a csoportérdekeket hangsúlyozó mentalitás (a Politikai Pártiskolán részt nem vett dolgozók 30,10 százaléka úgy vélekedik, hogy az öngazgatási döntések meghozatalakor elsősorban a tmsz-ok érdekeit kell figyelembe venni, tekintet nélkül a társadalom egészére; de az iskola volt hallgatóinak egy része, 24,40 százaléka is hasonlóképp vélekedik), amely közvetlen akadályokat gördít a társadalmi tulajdon kialakulása elé, és amely ugyancsak jelentős akadálya lesz a társult munkáról szóló törvény megvalósításának. Felmérésünk alapján elmondhatjuk, hogy az ilyen csoportérdekeket szem előtt tartó mentalitás felszámolásához a Politikai Pártiskolában szerzett ismeretek is hozzájárulnak (a volt hallgatók 73 százaléka ugyanis a döntéshozatal folyamatát igyekszik összehangolni a társadalom egészének érdekeivel).

Mindezt szem előtt tartva úgy véljük, hogy célszerű a továbbiakban is megszervezni a Politikai Pártiskolát, mint a Kommunisták Szövetsége tagságának eszmei-politikai felkészítőjét, marxista világnézetének kialakítóját. A képzésnek ez a formája valódi értéket azonban csak akkor fog képviselni, ha mindenütt, minden környezetben létrejönnek a folyamatos és önálló eszmei-politikai tevékenység feltételei. Ugyanis a Poli-

tikai Pártiskolában szerzett alapismereteket feltétlenül tovább kell fejleszteni. A gyakorlat számos megoldásra váró kérdést vet fel, amelyeket leggyakrabban a megfelelően felül nem vizsgált egyéni gyakorlat alapján oldanak meg, holott mindezt a tapasztalatok dialektikus összekapcsolása és a marxista elmélet eredményei alapján is megtehetnék. Ha pusztán tapasztalati úton jutunk el a megoldásig, az pragmatizmushoz vezet, ami ismét azt eredményezi, hogy a szocializmus elveszíti tudományos jellegét. Az ilyen szocializmus empirikussá válik, és lehetetlenné teszi a szocializmus világméretű kibontakozását. A még mindig túl nem haladott kapitalista termelési viszonyok leszűkíthetik a szocialista forradalom terét. Ilyen körülmények között a szocialista öngazgatási viszonyok csak nehezen fejlődhetnek, annál inkább viszont a kapitalista és kispolgári mentalitás.

Az elmondottakból kiindulva véleményünk szerint az eszmei-politikai képzést feltétlenül a társadalmi újratermelés részévé kell tenni, azaz az összes gazdasági és politikai akció kiindulópontjává. Tulajdonképpen ennek a szükségességét nem is kell külön hangsúlyozni. Ez a gyakorlatban is megnyilvánul, hisz az eszmei-politikai képzés iránt érdeklődők nagy többsége a társultmunka-alapszervezeteiből vagy a helyi közösségekből került ki (hadd emlékeztessünk csak, hogy a Politikai Pártiskola volt hallgatóinak 38,60 százaléka és a velük együtt dolgozó vagy a környezetükben élő megkérdezettek 39,70 százaléka támogatja annak lehetőségét, hogy a tmsz-ok és a helyi közösségek tervezzenek és szervezzenek eszmei-politikai továbbképző tanfolyamokat). Tehát a KSZ tagjainak és a többi dolgozónak az eszmei felkészítése után az ideológiai politikai képzést a közvetlen politikai és öngazgatási tevékenység szolgálatába kell állítani.

Természetesen ez nem jelenti, hogy erre nem kell ügyelnünk már a Politikai Pártiskola programjának megfogalmazásakor és realizálásakor Programja csak akkor megfelelő, ha szoros tartalmi kapcsolatban van a gyakorlati kérdésekkel. A Politikai Pártiskola programja azonban még egy ilyen megközelítés után is külsőleg „rákényszerítettnek” tűnik, amit a hallgatók bizonyos értelemben absztrakt módon élnek át. Éppen ennek a képzési formának a meghatározott fokú elvontsága miatt következhet be, hogy a gyakorlati politikai és öngazgatási tevékenység kérdéseire még a volt hallgatók sem képesek megfelelő mértékben alkalmazni a marxista elméletet, és a megoldást külső tényezőktől várják. Ezt támasztja alá az a tény, hogy a volt hallgatók 35,20 százaléka, az ellenőrző csoport dolgozóinak pedig 38,70 százaléka a tmsz-okban dolgozók érdekeit úgy véli biztosítottnak, ha azokról határozatokkal gondoskodunk, vagy ha a községi pártbizottság közvetlenül beavatkozik a munkaszervezet problémáiba.

Ilyen értelemben a Politikai Pártiskola programját általános jellegű tantervnek kell tekinteni, amelynek célja a hallgatók eszmei felkészítése és marxista világnézetének kialakítása. Ezért ennek a programnak elsősorban elméleti mint gyakorlati jellegűnek kell lennie, ami nem jelenti, hogy megvalósításakor nem kell teljes mértékben kifejezésre jutnia a gyakorlati problémáknak. Tehát ennek a programnak mindenekelőtt arra kell felkészítenie a hallgatókat, hogy marxista álláspontból tudják megítélni és ennek alapján megoldani az életben felmerülő kérdéseket.

Az eszmei képzés befejeztével gyakorlattá kell tenni az életből vett példák elméleti vizsgálatát. Tehát ki kell alakítani a gyakorlatban felmerült problémák folyamatos eszmei-politikai értékelését. Ugyanis, mint az felmérésünkből kiténik, a hallgatók egy része — függetlenül attól, hogy befejezte a Politikai Pártiskolát — még mindig képtelen elméleti ismereteit önállóan alkalmazni a gyakorlatban. Ennek okát valószínűleg éppen az ilyen programok meghatározott fokú elvontságában kell keresnünk, valamint abban, hogy a hallgatók képtelenek a program tartalmát gyakorlatukon át megeleveníteni. Ezért elengedhetetlenül szükségesnek tartjuk, hogy a Politikai Pártiskola befejezése után a hallgatók rendszeresen foglalkozzanak a gyakorlati kérdések vizsgálatával, hogy eljuthassanak marxista értékelésükig. Kezdetnek megfelelne, ha ezeket a marxista szakköröket erre alkalmas intézmények szerveznék meg. Azonban ennek a végcélja mégis az, hogy dolgozóinknál kialakítsuk azt a szokást, hogy mielőtt valamilyen jelentős kérdésben döntenének, előbb marxista szempontból felülvizsgálják elméleti vonatkozásait.

Fordította *Garai László*

Jegyzetek

- ¹ Tito elnök beszámolója és a határozatok, Komunist, Belgrád 1974. 130. old.
- ² Lenin: Izabrana dela, XII. kötet, 145. old.
- ³ Marx—Engels művei, XVIII. kötet, 488. old. Budapest, 1969.
- ⁴ Marx—Engels művei, VII. kötet, 108. old. Budapest, 1962.
- ⁵ Lenin: Izabrana dela, X. kötet, 207. old.
- ⁶ Tito elnök beszámolója és a JK SZ X. kongresszusának határozatai, Forum Könyvkiadó, 1975., 39. old.
- ⁷ Itt elsősorban Tito elnök Dara Jankovićnak adott interjúját tartottuk szem előtt, amelyben az eszmei-politikai képzéssel kapcsolatos elégedetlenségét juttatta kifejezésre.
- ⁸ Veljko Vlahović: Revolucija i stvaralaštvo, Belgrád, 1974., 32. old.
- ⁹ Ezek a koefficiensek —1-től +1-ig terjedhetnek. 0-tól 0,25-ig részleges megelégedettséget, +0,25-től 1-ig teljes megelégedettséget mutatnak.
- ¹⁰ Dr. M. Pečujlić beszámolójából, amelyet A szocializmus korunkban elnevezésű nemzetközi összejövetelen olvasott fel Cavtatban 1976 szeptemberében.